

četvrtom su poglavlju među salonitanskim sufraganijama istodobno uvršteni skradinski i biogradski biskup, što je nemoguće. Znano je, naime, da se skradinski biskup preselio u kraljevski grad Biograd na moru između 1000. i 1060. godine. Vratio se u Skradin nakon što je god. 1125. mletački dužd Dominik Michieli do temelja razorio Biograd prigodom povratka s križarske vojne. Prema tome, Skradin nije ni mogao imati biskupa dok je on boravio u Biogradu. I tako redom.

Nakon argumentiranog i kritičkog povijesnog razmatranja o izvoru *Provinciale vetus*, Škegro u svom djelu donosi *vrela i literaturu* za razumijevanje takve vrsti izvora, pri čemu je u pitanju literature jako pažljiv. Potom prelazi na ono najvažnije, objelodanjuje sam izvor i njegov kritički aparat s usporednim hrvatskim prijevodom i čini ga dostupnim znanstvenoj i široj javnosti. Na kraju je donesen kratki sažetak na engleskom jeziku i razna kazala.

Knjiga Ante Škegre je hvalevrijedan uradak, koji je hrvatska historiografija trebala davno prije imati. No, nikad nije kasno! Knjiga ne će biti popularna široj javnosti, ali je dušu dala znanstvenicima povijesne struke s klasičnom i teološkom naobrazbom. Usporedno donošenje izvornog latinskog teksta toga izvora i prijevoda na hrvatski jezik, izvrstan je pogodak. To će dobro doći ponajprije onima koji šepaju u latinskom jeziku, zatim onima koji nisu čitali djela na latinskom, ali i dobrim poznavateljima latinskog jezika kojima manjka povijesno znanje. Takva metoda objavljivanja izvora dobro će doći i početnicama i svim poštovateljima hrvatske i europske prošlosti. Sam je izvornik prikazana djela jasan pokazatelj da je tadašnje Hrvatsko Kraljevstvo sastavni dio europskog uljudbenog življenja.

Milko BRKOVIĆ

POVIJESNI PRILOZI (sv. 24–26)

Sv. 24, Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 2003., 316 str.

*Povijesni priloz*i, časopis Hrvatskog instituta za povijest, nastavljajući svoju dosadašnju praksu, donose teme iz razdoblja od srednjeg vijeka do uključivo 19. stoljeća.

Svezak 24 *Povijesnih priloga* sastoji se od četiriju cjelina: prva je posvećena obilježavanju tristote obljetnice rođenja Bara Boškovića (str. 7–79), drugu čine razni članci (str. 83–257), treću izvještaj s međunarodnog znanstvenog skupa «1. istarski povijesni biennale – 'Statuimus et ordinamus, quod...: Sustavi moći i mali ljudi na jadranskom prostoru», održanog u Poreču od 22. do 24. 5. 2003. autorice Irene Benyovsky (str. 261–262), a u posljednjoj su prikazi i ocjene (str. 265–306).

Prvi dio započinje životopisom Bara Boškovića *Baro Bošković (Dubrovnik, 27. travnja 1699. – Recanati, 5. svibnja 1770.)* (str. 11–13) koji je napisao Pavao Knezović.

Nastavlja se dvama radovima Gorane Stepanić, *Ode Bara Boškovića* (str. 15–23) i *Ostale pjesme Bara Boškovića* (str. 25–29). U prvom članku autorica analizira sadržaj četiriju Boškovićevih oda i uspoređuje ih s Horacijevom lirikom s leksičkog, metričkog i stilskog stajališta. U drugom radu autorica detaljno analizira pet Boškovićevih pjesama na razini metrike, leksika i motiva.

Tamara Tvrković u radu *Epigrami Bara Boškovića* (str. 31–36) analizira 28 Barovih epigrama prema temama i motivima, zatim proučava utjecaj antičkih i klasičnih autora na njih te stilske figure koje se javljaju u stihovima.

Ivan Koprek u radu *Propovijedi de bona morte Vlaha Bolića* (str. 37–43) analizira propovijed «Besjede blagosmrtnje» Boškovićeva suvremenika i subrata Vlaha Bolića, obrativši posebnu pažnju na eshatološke elemente u njoj.

Slavica Stojan u radu *Barova pjesma na hrvatskom jeziku slobodni je prepjev sestre mu Anice?! (str. 45–49)* bavi se jedinom Barovom pjesmom na hrvatskom jeziku, zaključujući da spomenuta pjesma nije pjesnikov original, niti Barov pjesnički prijevod vlastite pjesme, nego slobodan hrvatski prijevod neke njegove nepoznate latinske pjesme koji je načinila njegova sestra Anica.

Lucija Turkalj u posljednjem radu iz ove cjeline *Božić i navještaj muke u pjesmama Bara Boškovića (str. 51–63)* bavi se motivima koji se pojavljuju u Boškovićevim pjesmama (Božić, Isusova i Marijina patnja, progoni kršćana te turski ratovi) te ga uspoređuje s antičkim i kršćanskim autorima koji su mu bili uzori.

Na samom kraju ove cjeline u prilogu se nalazi izbor iz pjesničkog opusa Bara Boškovića (str. 67 – 79).

Druga cjelina započinje radom Katarine Koprek *La clivis sangallese sormontata dalla lettera t (parte II) (str. 83–96)* koji je drugi dio rada objavljenog u *Povijesnim priložima 23*. Autorica i nadalje obrađuje problematiku alfabetskog slova *t* nad prvom notom neume *clivis* u dva sanktgalska rukopisa, cod. 359 Cantatorium (Gal 1) i cod. 121 Graduale iz Einsidelna (Ein). Analizom nekoliko pojedinačno izdvojenih melodijskih konteksta u kojima se nalazi neumatski znak *clivis* sa slovom *t* i usporedbom s identičnim formulama u kojima kompozitor ne upotrebljava slovo *t*, autorica dolazi do zaključka da sanktgalsko slovo *t* ima semiološko značenje u odnosu na prvu notu neume *clivis*. Rad je objavljen na talijanskom jeziku.

Ryszarda Grzesika u radu *Sources of a Story About the Murdered Croatian King in the Hungarian-Polish Chronicle (str. 97–104)* proučava tri izvora sačuvana u Ugarsko-poljskoj kronici (u prvom izvoru riječ je o doseljenu Mađara, u drugom o ubijenom hrvatskom kralju, a u trećem o misiji svetog Pavla Apostola u Dalmaciju), u njezinu trećem poglavlju, nastojeći doći do novih spoznaja o isprepletenosti usmene i pismene predaje u tom djelu. Glavni dio rada posvećen je pokušaju odgonetavanja koji bi hrvatski kralj odgovarao liku ubijena kralja Casimira, koji se spominje u Kronici.

Ivan Majnarić u radu *Misija papinskog legata Rajmunda de Capelle 1177. godine (str. 105–131)* koristi četiri dokumenta iz drugog sveska zbirke *Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae*, koji govore o misiji papinskog legata Rajmunda de Capelle, kako bi rekonstruirao svrhu njegove misije, uklapajući je u politička previranja između papinstva, Svetog Rimskog Carstva i Bizanta, u koja se, između ostalih, uključilo i Ugarsko-Hrvatsko Kraljevstvo. Na samom početku rada, autor nakon kraćeg uvoda analizira sva četiri dokumenta.

Srednjovjekovne percepcije islama (str. 134–148) članak je Vjerana Kursara u kojem autor srednjovjekovnu percepciju islama dijeli u tri osnovna tipa: prvi, koji je u islamu vidio djelo Sotone, drugi, koji je islam smatrao kršćanskom herezom i treći, koji je u islamu vidio duhovnog srodnika. Analizom djela predstavnika pojedine percepcije autor otkriva uzroke takvog shvaćanja.

Lovorka Čoralić u radu *Divinić, Šižgorić, Vrančić ... Tragovima šibenskih patricija u Mlecima (str. 149–169)* prati život šibenskih patricija u «gradu na lagunama», njihov socijalni i gospodarski položaj, povezanost s ostatkom hrvatske zajednice u Mlecima, i to kroz odnos prema bratovštini sv. Jurja i Tripuna, koja je bila središnja ustanova okupljanja hrvatskih iseljenika, zatim optužbe i procese vođene protiv njih; osvrće se i na diplomatska poslanstva Republici te djelatnost književnika, znanstvenika i intelektualne elite šibenskog podrijetla.

Glagoljska matična knjiga krštenih (1667.–1723.) župe Dobrinj na otoku Krku kao izvor za proučavanje nekih aspekata demografske povijesti (str. 171–238) rad je Vladimira Huzjana i Arijane Kolak, nastao analizom glagoljske matične knjige krštenih župe Dobrinj koja se čuva u Arhivu HAZU u Zagrebu. U radu je obrađeno razdoblje od 1668. do 1688. godine, a analizirane su sve kategorije upisa da bi se dobila što cjelovitija slika demografske i obiteljske povijesti Dobrinja. Na kraju teksta kao prilog donesena je transliterirana verzija matične knjige za obrađeno razdoblje.

U posljednjem radu *Percepcija starije hrvatske povijesti u suvremenoj britanskoj historiografiji* (str. 239–257) autorica Buga Zdjelar bavi se pregledom povijesnih enciklopedija, rječnika, leksikona i sličnih izdanja, nastojeći njihovom analizom utvrditi koji su to povijesni događaji, procesi i osobe iz hrvatske povijesti privukle pažnju stranih povjesničara.

Treća cjelina sadrži, kao što je navedeno, izvješće sa skupa, a četvrta sedamnaest prikaza i ocjena.

Povijesni prilozi 24 velikim će brojem radova zasigurno privući širok krug čitatelja.

Sv. 25, Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 2003., 366 str.

Povijesni prilozi 25 podijeljeni su u tri cjeline. Prva cjelina obuhvaća članke (jedanaest izvornih znanstvenih radova), druga izvješća sa skupova, a u trećoj su ocjene i prikazi knjiga i periodičkih publikacija.

Prvi članak *Neka zapažanja o teritoriju i organizaciji Bribirske županije u srednjem vijeku* (str. 7–35) autora Franje Smiljanića bavi se pokušajem rekonstrukcije teritorija Bribirske županije kakva je postojala do druge polovine 13. st. i njenom jurisdikcijom. Odredivši teritorij županije, autor ukazuje na razloge zašto je kasnoantičko naselje na Bribirskoj glavici postalo njeno županijsko središte.

Socijalna topografija Trogira (str. 38–92) plod je zajedničkog rada troje istraživača – Mladena Andreisa, Irene Benyovsky i Ane Plosnić. Autori prate socijalnu topografiju, pod čim podrazumijevaju ulogu pojedinih društvenih skupina u formiranju urbane cjeline i smještaja njihovih pripadnika unutar prostora grada, od sredine 13. do polovice 15. stoljeća, i na temelju nekretnina stanovnika ubiciraju pojedine posjede.

Sabine Florance Fabijanec u radu *Dva trgovačka inventara kao pokazatelji ekonomskog i kulturnog života Zadra u XIV. stoljeću* (str. 93–131) na temelju analize inventara Fumice Salvagnele i Damijana Martina de Treschiano oslikava privredni i kulturni život Zadra u 14. st. Poseban naglasak stavlja na dvije poduzetničke grane – suknarstvo i trgovinu mirodijama – za koje autorica, na temelju izvora, tvrdi da su u navedenom razdoblju bile vrlo razvijene te da je zadarska proizvodnja sukna počela barem pola stoljeća prije dubrovačke. Autorica se kratko osvrće i na djelatnost poslovnih žena na dalmatinskom području, a na kraju članka opisuje uvjete u kojima su trgovci radili, njihov poslovni prostor i aparaturu kojom su se služili te njihova kulturna obilježja. Autorica je na kraju priložila prijepise obaju inventara.

Mladen Ančić svojim je radom *Vrijeme i okolnosti postanka Novigradskog zbornika* (str. 133–161) nizom primjera iz sudbeno-pravne prakse nastojao potvrditi i učvrstiti zaključke do kojih je došao N. Jakšić o vremenu postanka Novigradskog zbornika, koji datiraju godinom 1452., te razložiti okolnosti u kojima je nastao. Ančić se također slaže da je Zbornik nastao izravnim diktiranjem različitih osoba (svoju tvrdnju temelji na rasporedu članaka Zakonika, odnosno nesustavnošću kojom je prožet), koje su poznavale običajno pravo tog kraja i koje su pripadale lokalnoj društvenoj eliti, usmjeravajući ga tako da on bude odraz postojećih društvenih odnosa. Autor u članku također predlaže novi pristup proučavanju kodifikacije običajnog prava, koji bi se temeljio na proučavanju društvenih okolnosti koje su utjecale na praktično ponašanje ljudi.

Članak Darka Viteka *Razilaženje oko pripadnosti Srijema; bečki Dvor, Hrvatski sabor i biskup Franjo Jany* (str. 163–174) bavi se prodajom Srijema 1697. godine talijanskoj obitelji Odescalchi, njihovim širokim povlasticama dobivenim na novostečenom prostoru te reakcijom Hrvatskog sabora, koji se nadao da će prostori oslobođeni od Osmanlija biti vraćeni Hrvatskoj, i srijemskog biskupa Franje Janyja na te odluke bečkog dvora, koji je stjecanjem Srijema namjeravao ponovno urediti crkvene prilike na tom prostoru.

Lovorka Čoralčić u radu *Iz prošlosti Boke: dobrotska obitelj Kamenarović i hrvatska bratovština Sv. Jurja i Tripuna u Mlecima* (str. 175–185) na temelju knjiga bratovštine sv. Jurja i Tripuna (knjige godišnjih prihoda i rashoda te knjige izvješća s godišnjih skupština od 17. do 19. st.) predstavlja sudjelovanje članova obitelji Kamenarović u radu Bratovštine i njihov doprinos njenom kulturnom uzdizanju, stavljajući ih u kontekst gospodarsko-društvenih kretanja Bokelja onoga vremena.

Na temelju izvješća zagrebačkog biskupa Petra Petretića, što ga je sastavio na zamolbu cara Leopolda I., a za potrebe odabira novog biskupa Marčanske biskupije, upoznajemo se s poviješću ove biskupije, s radom njenih biskupa te razmišljanjima suvremenika o potrebi njena očuvanja. Analizirajući navedeno izvješće u radu *Povijest grkokatoličke Marčanske biskupije («biskupije Vlahi») zagrebačkog biskupa Petra Petretića iz 1662. godine* (str. 187–216) autor Zlatko Kudelić upozorava na njegovo značenje kao vrlo dragocjenog izvora za proučavanje crkvenih i vjerskih odnosa na krajiškom prostoru prve polovine 17. stoljeća.

Digresija koju je Benedikt Rogačić unio u peto pjevanje svog didaktičkog spjeva *Eutimija* kako bi življe oslikao svoje izlaganje o odvažnosti duha, glavna je tema rada *Prikaz opsade Beča 1683. g. u Eutimiji Benedikta Rogačića* (str. 217 – 232) autora Šime Deme. Analizirajući digresiju, on je uklapa u povijesni kontekst, razmatra njenu funkciju i uklopljenost u cjelinu spjeva te njezinu unutrašnju strukturu kao književnog teksta. Na kraju članka autor je kao prilog objavio digresiju u hrvatskom prijevodu.

Analizom matičnih knjiga krštenih, vjenčanih i umrlih Kristijan Juran u radu *Stanovništvo Murtera u 18. stoljeću i početkom 19. stoljeća – Građa iz matičnih knjiga 1718.–1815.* (str. 233–280) razmatra obiteljski život i strukturu murterskog stanovništva u 18. i na početku 19. st., njihove veze sa stanovništvom okolnog prostora, a posebno analizira imena i prezimena koja su zabilježena u maticama. Autor je svoje izlaganje popratio tabelama.

Bernardica Pavlović u radu *Diplomacija Dubrovačke Republike uoči njezina pada i diplomatsko konzularni prijam austrijskog predstavnika Ivana Timonija* (str. 281–308) na temelju korespondencije dubrovačkih poklisara i stranih predstavnika u Dubrovniku te nekih zakonskih odredbi, oslikava razvoj i rad dubrovačke diplomacije, diplomatsko-konzularni ceremonijal, ulogu diplomatskih predstavništava i samih konzula u političkim previranjima važnim za napredak i očuvanje Dubrovačke Republike.

U članku *Formiranje i rad Hrvatsko-slavonskog gospodarskog društva u vrijeme preporoda (1841.–1848.)* (str. 309–328) autor Goran Arčabić bavi se ne samo gospodarskim aspektom ovog društva nego i njegovom djelatnošću izvan gospodarstva. Autor upozorava na nastojanja, pokušaje i uspjehe ovog društva, ostvarene do proljeća 1848., a važne za daljnji razvoj hrvatskog društva.

U drugoj cjelini *Povijesnih priloga* Zrinka Pešorda napisala je izvješće o radu međunarodnog znanstvenog skupa «Fenomen 'krstjani' u srednjovjekovnoj Bosni i Humu» (str. 331–333), održanog u Zagrebu 23. i 24. 10. 2003. u Zlatnoj dvorani Hrvatskog instituta za povijest, najavljujući na kraju i izlaženje zbornika radova s ovoga skupa.

Posljednji dio sadrži ocjene i prikaze knjiga osmero autora i jednog časopisa, *Analiza Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Dubrovniku*, sv. XLI.

Povijesni prilozi i ovim su brojem pružili nekoliko vrijednih znanstvenih uradaka, a njihovim objavljivanjem upozorili na neke zapostavljene teme u hrvatskoj povijesti.

Sv. 26, Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 2004., 330 str.

Svezak 26 *Povijesnih priloga* sadrži devet članaka i petnaest ocjena i prikaza.

Prvi u nizu radova jest članak Gordana Ravančića *Prilog proučavanju Crne smrti u dalmatinskom gradu (1348.–1353.) – raspon izvorne građe i stanje istraživosti na primjerima*

Dubrovnika, Splita i Zadra (str. 7–18) u kojem autor na temelju triju grupa izvora (narativni izvori, izvori legislativne/normativne prirode i grada privatno-pravnog obilježja) donosi saznanja o epidemiji kuge s polovice 14. st. koja se pojavila u dalmatinskim gradovima, a ocrtava i postojeće stanje istraženosti ove problematike.

Zrinka Pešorda Vardić u radu *Kruna, kralj i Grad: odnos Dubrovnika prema ugarskoj kruni i vladaru na početku protudvorskog pokreta* (str. 19–37) bavi se promjenom shvaćanja pojma ugarske krune na širem političkom planu i značenjem njezina priznavanja za Dubrovačku Republiku, naglašavajući da Dubrovnik nije priznavao krunu samo zbog blagodati gospodarske naravi ili kraljevske zaštite od neposredne opasnosti, nego da je njome izražena svijest o potrebi za vrhovnim autoritetom koji je legitimirao vlasteoski poredak u gradu.

Na temelju rukopisa Lat Q. V. II N12 koji se nalazi u ruskoj Nacionalnoj biblioteci u San Petersburgu, a koji se sastoji od dvaju dokumenata – prvog, koji je mletački dužd Agostino Barbadijo dao Angelu Gradenigu, zapovjedniku beirutske flote, i drugog, što sadrži razmatranja mletačkog Senata u vezi s prodajom četiriju velikih galija – autorica Evgenia Anichenko u radu *Pro Honore et Commercio Nostris: Some Aspects of Venetian Maritime Commerce Illustrated by the Late Fifteenth Century Venetian Manuscript* (str. 39–57) uglavnom objašnjava odnos Mletačke Republike i privatnika u vezi s upravljanjem galijama te mletačko pomorsko pravo.

Lovorka Čoralčić u radu «*Fante della Giustizia Vecchia*»: *Splićanin Juraj Ivanov – jedan istaknuti hrvatski iseljenik u Mlecima u XVI. stoljeću* (str. 59–67) kroz oporuke Jurja Ivanova, koji je u 16. st. vršio javnu službu u Mlecima, prati dio njegova života te njegovu povezanost sa sunarodnjacima i bratovštinom sv. Jurja i Tripuna u Mlecima.

U radu *Izvjeshće zagrebačkog biskupa Petra Petretića o Svidničkoj (Marčanskoj) biskupiji caru Leopoldu I. iz 1667. godine* (str. 69–97) autor Zlatko Kudelić na temelju dvaju izvještaja (iz 1662. i iz 1667.) zagrebačkog biskupa Petra Petretića caru Leopoldu prati stanje u Marčanskoj biskupiji neposredno prije i za biskupovanja Gabrijela Mijakića te njegovu djelatnost na širenju unije.

Antal Molnár u radu *Kašičev prijevod Biblije, isusovački red i Sveta Stolica (O propalom izdanju jedne knjige)* (str. 99–133) bavi se nastankom Kašičeva prijevoda Biblije i uzrocima njezina neizdavanja.

Ivana Jukić u radu *Istražni postupak zagrebačkog biskupa Emerika Eszterházyja godine 1708. – poimanje suvremenika o biskupovoj osobnosti i slika stanja biskupije* (str. 135–157) analizom cjelovitog zapisnika istražnog postupka donosi sliku koju su suvremenici biskupa Eszterházyja imali o njemu te sliku stanja u Zagrebačkoj biskupiji. Autorica je posebno željela upozoriti na važnost zapisnika istražnih postupaka kao povijesnog izvora.

Csaba Gy. Kiss u radu *Slike nacija u himnama Srednje Europe* (str. 159–167) analizom sadržaja nekoliko srednjoeuropskih himni (mađarske, hrvatske, češke, slovačke, rumunjske) prikazuje nacionalno samoidenje pojedinih naroda i njihove stereotipe prema drugim narodima sadržane u tim himnama.

Goran Arčabić u članku *Put zemljomjera Šimraka u «Gornju Italiju» – prilog poznavanju povijesti Hrvatsko-slavonskog gospodarskog društva sredinom 19. stoljeća* (str. 169–182) bavi se putem Vasila Šimraka u Lombardsko-Venetsko Kraljevstvo, njegovim saznanjima stečenim na putu vezanim uz unapređenje poljodjelske proizvodnje te primjenom njegovih spoznaja među članovima Društva i šire.

Zanimljivošću i kvalitetom članaka i ovi će *Povijesni prilozi* zasigurno pobuditi interes šire publike.

Arijana KOLAK
